

Savaş Sanatı'nın Ana Hatları - Antoine Henri baron de JOMINI

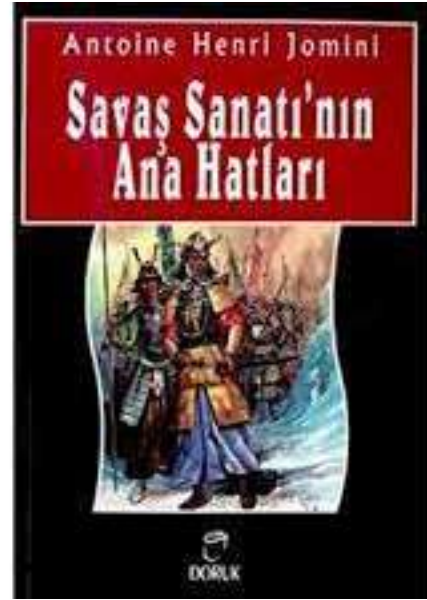
Şeyda ÖCAL ARSLAN*

Başvuru Tarihi: 31.01.2024

Kabul Tarihi: 15.05.2024

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi

Önemli savaş teorisyenlerinden biri olan Antoine Henri Jomini, 1779 yılında İsviçre'de doğmuş ilk önce Napolyon Bonapart komutasında görev alan sonrasında Rusya safına geçen başarılı bir generaldir. Tahsilini bitirip Paris'te bankacılığa başladıktan sonra Napolyon komutasındaki Fransız ordusunun çekiciliği mi yoksa ordu mensubu olmanın ticaretten daha prestijli bir meslek vaat etmesinden dolayı mı orduya katıldığı bilinmemekle birlikte on yedi yaşında kendini karargâhta ikmal işlerini düzenleyen düşük bir makamda bulmuştur. Jomini hırsı, çalışkanlığı ve zekâsı sayesinde zamanının en büyük askeri dehalarından biri haline gelmiştir. Onun için mesleki prestij her şeyden önce gelmiştir ve bu karakteri onun Rusya safına geçmesinde en büyük etken olmuştur. Jomini ne kadar başarılarıyla askeri anlamda kendini Napolyon'a kanıtlamış olsa da Fransız ordusunda Napolyon'un Kurmay Başkanı Bethier'in engelleri yüzünden hedeflediği mevkilere gelmemiştir. Yüksek mevkilere ulaşmasında Bethier'in engel olmasına daha fazla dayanamayan Jomini, Rus Çarı Aleksandır'ın emrine girmiştir. Rus ordusu mensubu olarak da başarılarını kanıtlamış olan Jomini, yazdığı ciltlerce askeri strateji ve savaş tarihi kitaplarıyla birçok askeri kurumda askeri eğitimin temel esaslarının öğreticisi haline gelmiştir.

Türkçeye çevirisi Selma Koçak tarafından yapılan “Savaş Sanatı'nın Ana Hatları” eseri Jomini'nin askeri harekât tarzlarını tanımladığı, lojistiğin ve stratejinin askeri başarıdaki önemine değindiği, muharip sınıflarının yeteneklerinin ve zayıf noktalarının neler olduğunu belirttiği, çeyrek asırdan beri oluşturduğu teori ve doktrinlerinin bir harmanı olarak bizlere savaşın nasıl icra edilmesi gerektiğini öğreten didaktik dille kaleme aldığı 9 bölümden oluşan bir eserdir. Aynı zamanda geçmişte yaşanan başarılı ve başarısız savaş örnekleri üzerinde durarak bir savaşın en iyi nasıl icra edilmesini öğretirken gelecekle ilgili yerinde atıflarda da bulunmaktadır. J.D. Hittle'ın kitabın tanıtımında belirttiği gibi birçok iç savaşta generallerin bir elinde kılıç, diğerinde ise Jomini'nin Savaş Sanatı kitabının bulunduğunu söylemek yerinde bir örnek oluşturmaktadır (Hittle, 2002, s. 10)

* Araş. Gör., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, seydaocal@live.com, ORCID: 0000-0003-3235-2169.

Yazar eserine savaş stratejisiyle ilgili büyük komutanların ortak bir anlayış içerisinde olmadığına ve her komutanın kendine ait tasarladığı taktiklerin olduğunu belirtmekle birlikte bu taktiksel fikirlerin hep çelişkilerle dolu olduğuna değinerek başlamaktadır. Kendi döneminin bir diğer en önemli stratejistlerinden olan Clausewitz'i bu hususta örnek vererek onun çalışmasının basit, öğretici olmaktan uzak ve çelişkilerle dolu olduğuna değinmektedir. Jomini için savaş kurallarını belirleyebilmek için önce bir teori belirlenmelidir. Çünkü teori karmaşık olmadıkça başarı sağlayabilmektedir. Bu konuda verdiği çarpıcı örnek ise araştırmaları sonucu Frederick ve Napolyon'un zaferlerinin sırrının kuvvetlerinin bir bölümünü düşmanın sadece bir kanadı üzerine yoğunlaştırmak gibi basit bir manevrayla olduğunu çıkarımıdır. Jomini için başarının anahtarı hem bilgi hem beceridir. Savaşın sadece matematiksel formüllere ve geometrik şekillere dayandığını kabul eden teorilerin zafer getirmediklerini ve kendisinin önceki eserlerinde yanlış anlaşılacak böyle bir ithamda bulunduğu dair atıfta bulunulmasını kınamaktadır.

Devlet adamının ileriye her zaman düşünüp düşmanı hiçbir zaman küçük görmemesinin ve düşmana gelebilecek yardımların önünü kesmenin önemini farkında olması gerektiğini ifade etmektedir. Hemen silahlara sarılmanın uygun bir yol olmadığına bunun sadece insanlığa eziyet olduğu vurgusunu yapmıştır. Jomini özellikle fikir savaşlarında çok dikkat edilmesi üzerinde durmaktadır. Çünkü dogma, politik gücü elde etmede bir maskedir görevindedir ve fanatizm dünyanın en korkunç savaşına dönüşebilmektedir. Bunun en bilindik örneği Fransız Devriminde yaşanmıştır. Devrimi zor kullanarak bastırmak fitili ateşlenmiş bir dinamitin infilakını frenlemek gibi hiçbir işe yaramamıştır (Jomini, 2002, s. 37).

Ordu içinde disiplinin, düzenin ve moral unsurunun harekâtı etkileyeceği üzerinde de durmaktadır. Çünkü disiplin ve düzenin kontrolü, güvenliğin ilk koşuludur. Jomini'ye göre orduyu kral ya da prens komuta etmelidir. Eğer kendi komuta etmezse yerine iki yetenekli general seçmelidir. Generallerden biri uygulamada diğeri ise teoride iyi olmalıdır. Çünkü moral gücünün yüksekliği, azim ve cesaret savaşta en önemli hususlardır. Sınırlı fakat mükemmel bilgilerle donatılmış olmak ikinci derecede önem taşımaktadır. Jomini, eserinde savaşın manevi unsurlarına bu kısım da yer verse de askeri çatışmaların sonucunu önemli ölçüde etkileyebilecek faktörler olan liderlik nitelikleri, insan psikolojisi ve birliklerin moralinin rolüne savaşın prensiplerine oranla daha az önem verdiği görülmektedir.

Jomini için strateji harita üzerinde bütün hareket alanını içine alan savaş yapma sanatıdır. Strateji nerede hareket edileceğine karar vermektedir. Lojistik, birlikleri noktaya getirir ve taktik, birliklerin sevk ve idare şekillerini ortaya koymaktadır. Bu yüzden karar verilecek en önemli nokta, savaşın saldırıya mı yoksa savunmaya mı dayalı olacağıdır. İyi bir general saldırıyı da savunmayı da iyi bilmelidir. Saldırı ya da savunma fark etmeksizin düşman ordusu durumuna göre uyumlu ve esnek hareket edilmelidir.

Eğer düşman kuvvetleri geniş cepheye dağılmışsa yapılması gereken en iyi manevra hattı düşmanın merkezidir. Ancak tam tersi durumda mümkün olduğunca yan savunma cephesine taktik ataklar yapılmalıdır. Savunmada ise önemli olan aktif savunmadır. Pasif savunmalar kaçınılmaz başarısızlığı getirmektedir. Her ordu fırsat bulacağı en iyi anda saldırı üzerine savunmasını kurmalıdır. Yedi Yıl savaşlarının ilk üç seferinde Büyük Frederick saldırı durumundaydı. Diğer dördünde ise onun sevk ve idaresi saldırı-savunma savaşlarının mükemmel bir örneğidir.

Muharebede coğrafi koşulları kullanmak avantaj sağlayabileceği gibi dezavantajda sağlamaktadır. Örneğin nehirler çok iyi birer ikmal hattı olabileceği gibi hiçbir şekilde harekât hattı olamazlar. Dağlık ülkeler ise savunma durumunda çok iyi stratejik mevziler oluşturulabileceği gibi saldıran için girmesi zor bir alandır. Bu hususta Jomini Napolyon'u eleştirmektedir. Napolyon Alplerden söz ederken '*insan ayağının basabildiği her yerden bir ordu geçebilir*' demiştir (Jomini, 2002, s. 78). Fakat doğal ve yapay arazi koşulları stratejik değerlerle incelenmelidir ve özellikle uzak ülkelere sefer

düzenlenmekten kaçınılmalıdır. Napolyon, savaşlarında mesafenin bir engel olmadığı kanaatindeydi fakat bu düşüncenin acı tecrübesini Moskova'dan çekilirken büyük kayıplar vererek yaşamıştır.

Savaşta planların gizli tutulması bir komutan için büyük önem taşımaktadır. Büyük Frederick “*gece başıma giydiğim takke bile aklımdan geçenleri öğrense onu hemen yakarım*” sözü bu önemi deklare eder niteliktedir (Jomini, 2002, s. 141). Aynı ölçüde başarıyı getiren taktik ve stratejilerin tekrarı da başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir. Sun Tzu'nun Savaş Sanatı eserinde de üstünde durduğu gibi Jomini de uygulanan taktik ve stratejilerin değiştirilmesi taraftarıdır.

Jomini'ye göre bugün başarılı olan bir manevra yarın başarısız olduğunda bu manevraya karşı çıkmak ya da yüzlerce komutanı başarıya götüren taktik bir komutanı başarısızlığa uğrattığında tekrar aynı manevra ve taktiklerin uygulanmayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü savaş kesin kurallara indirgenemeyen bir pozitif bilim değil sanattır. Matematiksel teorilerle savaşa bir açıklık getirmek olanaksızdır ancak hataları çok iyi bilerek cesur ve disiplinli birlikleri sevk eden yetenekli komutanlar ordularını büyük olasılıkla kesin zaferlere götürmektedir. Gelişmeleri takip eden teçhizatında gerekli değişimleri yaparak sonuca en kısa yoldan ulaşan komutanlar savaşta personel kaybını en aza indirmektedir. Bu açıklamalar ile görülmektedir ki Jomini savaşı zafer getiren bir dizi ilkeler ve kurallara bağlasa da bu kuralların zafer getirebileceği gibi başarısızlıkla da sonuçlanabileceğini kabul etmektedir. Fakat bu başarısızlık sonucunda bu prensiplerden ve kurallardan vazgeçilmemesi gerektiğini de yinelemektedir.

Jomini sonuç kısmında geleceğe dair bulunduğu atıflarda yüzyıllar öncesinden Soğuk Savaş'ın geleceğini tahmin etmiştir ve ulusları demiryollarını özel amaçları için kullanmaya devam ettikçe, korkunç silahlanmalara sınırlamalar getirilmedikçe, savaş silah ve araçlarının geliştirilerek savaşın daha kanlı bir safhaya gelmeye başlayacağına dair uyarmıştır. Diğer yandan Jomini'ye göre ulusların bu yarışı devam ettirmekten, komşular ile güç dengesini eşit tutmaktan başka çareleri yoktur.

Jomininin eserinin incelemesi göstermektedir ki genel çerçevede savaş sanatında birkaç önemli noktaya değinmiştir. Bunlardan ilki savaşın bir dizi ilkelere dayandığı iddiası üzerinedir. Jomini, savaşın öğrenilebilecek ve uygulanabilecek bir dizi ilke ve kurala sahip olduğuna inanarak muharebe alanında karar verirken komutanlara yol göstermesi için bu ilkeleri belirlemeye çalışmıştır. Diğer yandan savunma ya da düşman topraklarını istila etmek için kitleleri savaş alanına doğru bir şekilde yönlendirme sanatı olan strateji ile savaş alanında kuvvetleri düzenleme ve manevra yapma sanatı olan taktik arasında ayırım yapmıştır ve harekât hatlarının, iletişimin ve harekât üslerinin önemini vurgulamıştır. Bir harekâta genel başarıya en etkili şekilde katkıda bulunacak kritik coğrafi konumlar veya düşman zayıflıkları gibi belirleyici noktaları belirleme ve hedefleme kavramının da altını çizmiştir. Bu hususta ilkelerini ve fikirlerini açıklamak için özellikle Napolyon Savaşları'ndan tarihi örnekleri sıklıkla kullanmıştır.

Jomini teorilerini ağırlıklı olarak askeri strateji ve taktiklere odaklanmış, savaşın siyasi, sosyal ve ahlaki boyutlarını yer yer göz ardı etmiştir. Fakat askeri teoriye yaklaşımı, açıklığı ve basitliği onu subaylar için erişilebilir hale getirerek askeri düşüncelyi derinden etkilemesine katkı sunmuştur.

Napolyon dönemi ile başlayan konvansiyonel savaşların etkisi ile savaşı stratejik ve taktiksel açıdan iyi değerlendiren bir generalin bu eseri günümüz savaşlarının detaylarını okuyabilmemiz açısından oldukça önemlidir. Bu eser, 21. yüzyılda savaşın değişen stratejilerinde de kullanılan düşmanı aldatma, istihbaratın önemi, lojistik, savaşta coğrafyayı iyi analiz etmek gibi unsurların her daim var olarak savaşın doğasını oluşturduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Jomini, A. H. (2002). *Savaş Sanatı'nın Ana Hatları*. (S. Koçak çev.), Doruk Yayıncılık.